

Arkeologi vid Boglösa kyrka

Arkeologisk schaktningsövervakning

Boglösa kyrka
Boglösa socken
Enköpings kommun
Uppland

Emelie Sunding

Arkeologi vid Boglösa kyrka

Arkeologisk schaktningsövervakning

Boglösa kyrka
Boglösa socken
Enköpings kommun
Uppland

Emelie Sunding

Omslagsbild: Boglösa kyrka i maj 2016. Foto mot N, Anna Ölund, Upplandsmuseet.

Upplandsmuseets rapporter 2016:28
ISSN 1654-8280

Fotograf och bearbetning av foton där inget annat anges: Emelie Sunding
Planframställning där inget annat anges: Emelie Sunding
Vetenskaplig granskning: Bent Syse

Allmänt kartmaterial: © Lantmäteriet, dnr I2014/00634.

© Upplandsmuseet, 2016

Upplandsmuseet, Fyrstorg 2, 753 10 Uppsala
Telefon 018 – 16 91 00
www.upplandsmuseet.se

Innehåll

Sammanfattning	6
Inledning	7
Bakgrund	8
Syfte, metod och genomförande	9
Undersökningsresultat	10
Kyrkan	10
Klockstapeln	15
Administrativa uppgifter	16
Referenser	17

Sammanfattning

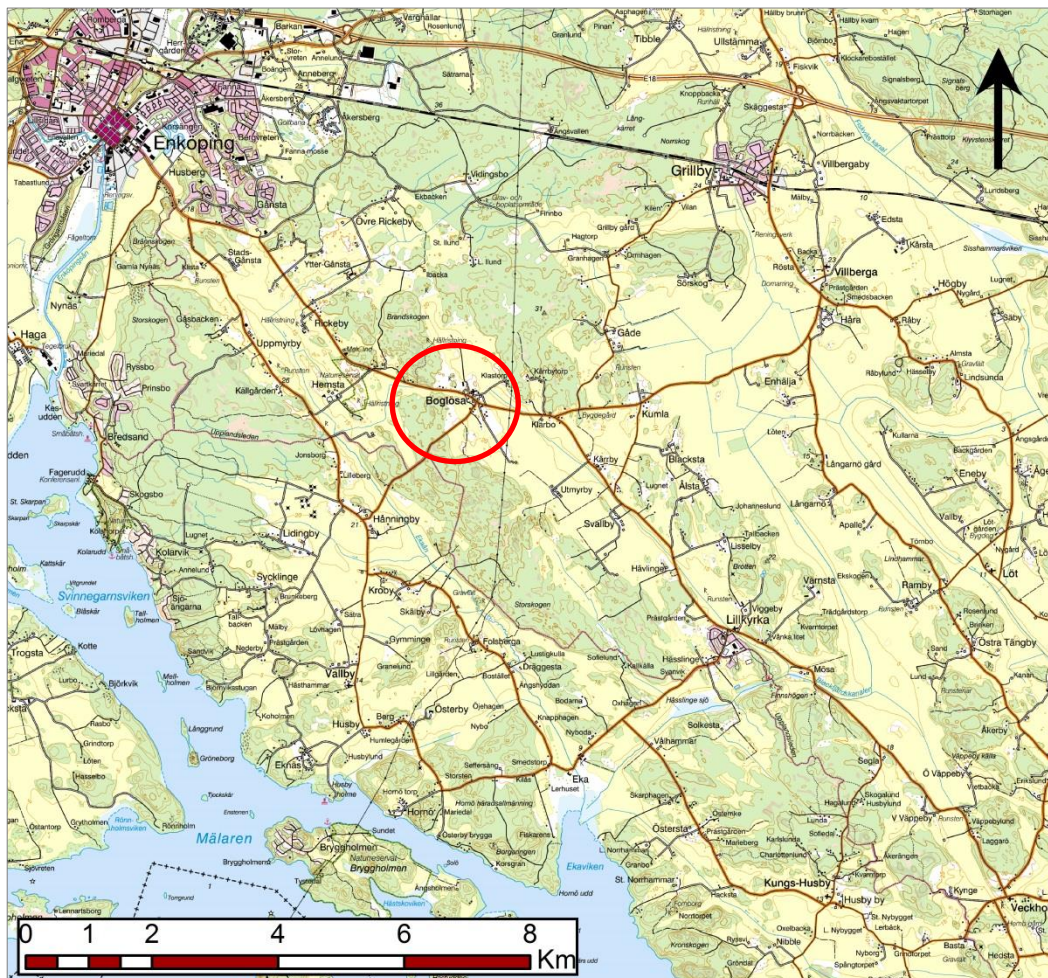

Efter beslut från Länsstyrelsen i Uppsala län har Upplandsmuseet, avdelning Arkeologi, utfört en arkeologisk schaktningsövervakning vid Boglösa kyrka i Enköpings kommun i Uppland. Arbetet utfördes i juni 2016 och omfattade övervakning av markarbeten i samband anläggande av ringledare för åskskydd. Vid arbetet påträffades enstaka äldre lämningar i schaktet. Vid vapenhusets västra sida fanns en större bendepå, innehållandes nästan uteslutande kranier och större rörben från vuxna individer. På kyrkobyggnadens norra sida fanns ett raseringslager samt ett större stenblock i schaktet.

Inledning

Upplandsmuseets avdelning Arkeologi utförde under maj och oktober månad 2016 en arkeologisk schaktningsövervakning vid Boglösa kyrka i Uppland (figur 1). Arbetet skedde efter beslut från Länsstyrelsen i Uppsala län (dnr 431-6552-14, beslutsdatum 2015-01-26). Arbetet omfattade schaktning för nedläggning av ringledare vid komplettering av åskskydd för Boglösa kyrka och klockstapel. Länsstyrelsen hade i beslutet bedömt att området runt kyrkan var att betrakta som fornlämning. Vid schaktning intill kyrkan och klockstapeln kunde äldre övergiva lämningar förväntas så som lämningar från en tidigare klockstapel, men även förhistoriska lämningar från den ej avgränsade boplatsen Boglösa 366:1. Beställare av arbetet var Enköpings pastorat. För det arkeologiska arbetet svarade Emelie Sunding och Anna Ölund. I fältarbetet deltog även praktikant Adam Hultberg. Denna rapport har författats av Emelie Sunding.

Figur 1. Översikt som visar läger för Boglösa kyrka sydväst om Enköping. Skala 1:120 000.

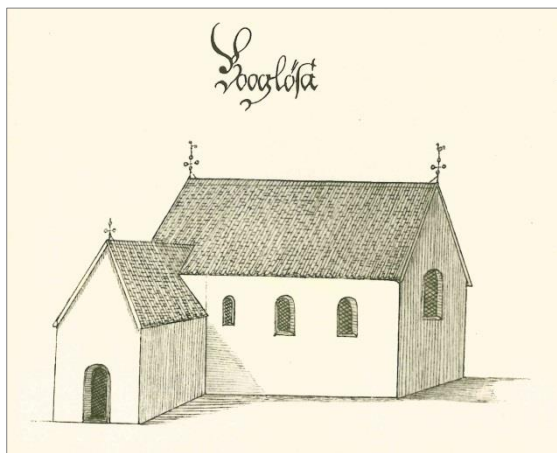
Bakgrund

Boglösa kyrka ligger ca 9 km sydöst om Enköping, i Boglösa by som sedan medeltiden varit en av Trögdens största byar. Boglösa socken är främst känd för sin rika förekomst av hållristningar och kring kyrkan finns flera av dem.

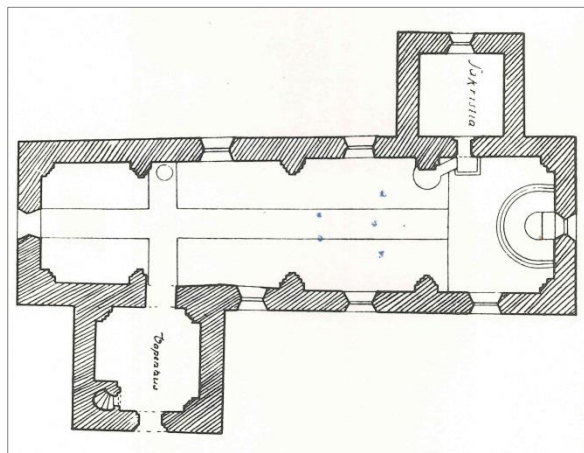
Kyrkobyggnaden utgörs av en salkyrka med vapenhus på södra sidan och en sakristia i norr. Långhusets västra del hör till en romansk kyrka, troligtvis uppförd under 1200-talets slut. Kyrkan förlängdes åt öster under 1300-talet och samtidigt uppfördes sakristian. Möjligtvis härstammar vapenhuset från samma tid. Vapenhuset pryds än idag av medeltida vindskivor med skuren dekor i form av drakhuvuden och växtornamentik. Vindskivorna har av Otto Janse daterats till 1300-tal. Valven slogs på 1400-talet och dessförinnan hade kyrkan ett tunnvalv i trä. På vinden finns än takstolarna till detta bevarade. Kyrkans fönster fick sitt nuvarande utförande under ombyggnadsarbeten på 1700-talet, de ursprungliga fönsterna kan ses på Hadorphs avbildning från 1684 (figur 2) (Blent 1997; Åmark 1963).

Under 1950-talet genomfördes flera invändiga renoverings- och konserveringsarbeten. Renoveringen innefattade bland annat omläggning av delar av golvet, både i långhuset och i vapenhuset (Åmark 1963).

Kyrkogården omgärdas av en bogårdsmur som åtminstone till utsträckningen härstammar från medeltiden. På kyrkogårdens södra del står klockstapeln som möjligen uppfördes under 1600-talet (Blent 1997).

Figur 2. Boglösa kyrka avbildad av Johan Hadorph 1684. Bild från Vennberg 1917.

Figur 3. Boglösa kyrkas nuvarande grundplan. Bild från Åmark 1963.

Syfte, metod och genomförande

Åskskyddet vid Boglösa kyrka behövde kompletteras genom nedläggande av ny ringledare samt jordplåtar runt kyrkobyggnaden och klockstapel. Enköpings pastorat sökte därför tillstånd för kompletteringen genom anläggande av ringledare på minst 0,3 m djup, runt kyrkan. Tomas Nicklasson, Ackurat Projekt AB var projektledare för arbetet. Arbetet utfördes av Öjdahl Entreprenad AB och Wikmans el.

Målsättningen med den arkeologiska schaktningsövervakningen var att dokumentera eventuella lämningar som skulle komma att beröras av arbetet.

Det arkeologiska arbetet omfattade övervakning av schaktsträckan runt om kyrkobyggnaden och klockstapel. Dokumentationen gjordes genom planritning, beskrivningar samt foton. Fältarbetet genomfördes 2016-05-02 – 2016-05-04 samt 2016-10-12. Markarbetet utfördes med en liten grävmaskin. Schaktbredden var 0,3-1,2 m och djupet 0,3-0,5 m.

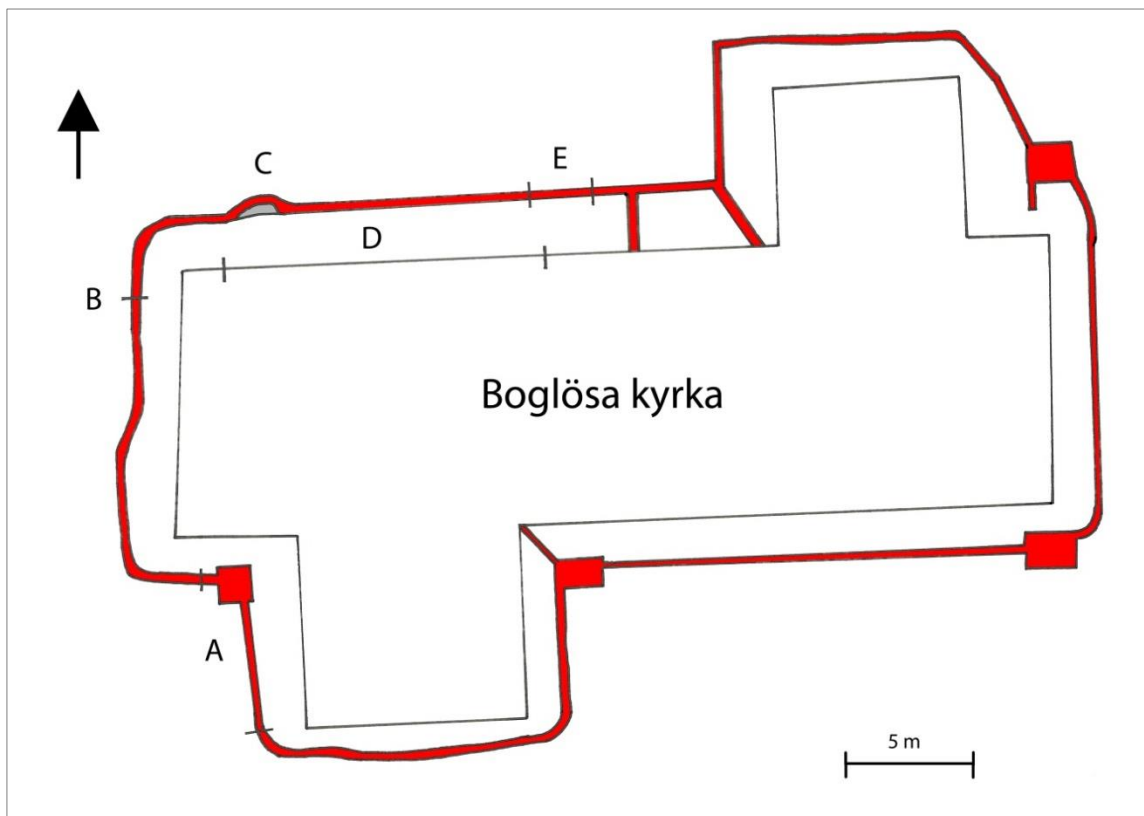

Figur 4. Pågående schaktningsarbeten längs Boglösa kyrkas vapenhus. Foto mot N. Anna Ölund, Upplandsmuseet.

Undersökningsresultat

Kyrkan

Årskyddsgrävningen påbörjades vid vapenhusets sydvästra hörn innan arkeolog var på plats. Arbetet fortsatte under arkeologisk övervakning sedan vidare mot norr och runt den västra gaveln. Huvuddelen av schaktet förlades i gräsytor. Lagerföljden var den samma runt hela kyrkan med grästorv och matjord överst, ca 0,1 m tjockt. Under matjorden fanns ett brungrått, humöst, siltlager som fanns ned till schaktbotten. Längs hela sträckan fanns enstaka förekomst av tegelkross och kalkbruk. Sträckan längs vapenhusets södra del grävdes i grusgång där det överst i schaktet istället för grästorv fanns ett 0,1 m tjockt gruslager. Runt kyrkan påträffades ett fåtal äldre lämningar (figur 5).

Figur 5. Plan över Boglösa kyrka med schaktet markerat i rött. Runt kyrkan påträffades längs fem partier äldre lämningar, A-E. Skala 1:300.

A Bendepå. Vid vapenhusets västra sida mot långhusets västra del fanns en mycket stor ansamling av människoben (figur 5). De översta delarna av ansamlingen var delvis söndergrävt av maskin. Benen fanns 0,05-0,5 m under ytan och fortsatte djupare än schaktet. Här utökades schaktet för en plåt och grävdes 1,2 m brett och 0,5 m djupt. Vid detta djup syntes fortfarande inget slut på förekomsten av ben.

Uppskattningsvis grävdes ben från ca 50 individer upp. Övervägande delen av dessa var vuxna, både män och kvinnor, samt enstaka ungdomar. Inga barn fanns representerade i materialet. Benmaterialet utgjordes av kranier utan underkäke samt rörben. Benen uppvisade inga tecken på yttre våld. Benen låg tätt lagda, i en kaotisk sammansättning och var inte ursprungligen begravda på plats. Enstaka spikar påträffades bland benen vilka kan vara kistspikar.

Ansamlingen av ben tolkas som en bendepå från ett och samma tillfälle. Benmaterialet har möjligtvis flyttats ut ur kyrkan i samband med renoveringsarbetena på 1950-talet. Bland benmaterialet kan även inslag från kyrkogårdens omgrävda gravar finnas. Samtliga ben som påverkades av schaktningen grävdes upp för hand och togs tillvara. Benen överlämnades till kyrkogårdsförvaltningen för återbegravning på kyrkogården.

Figur 6. Adam Hultberg undersöker bendepån väster om vapenhuset. Förutom den översta delen av bendepån, som schaktades fram innan arkeolog var på plats, grävde denna del av schaktet för hand till det djup som krävdes för ringledare och jordplåt. Foto mot NV. Anna Ölund, Upplandsmuseet.

Figur 7. Närbild som visar bendepåns kaotiska sammansättning där kranierna och rörbenen låg i olika riktningar. Foto Anna Ölund, Upplandsmuseet.

Figur 8. Västra schaktkanten vid bendepån. Här syns tydligt den stora förekomsten av ben. Foto mot NV. Anna Ölund, Upplandsmuseet.

Figur 9. Framrensning och undersökning av bendepån. Foto Anna Ölund, Upplandsmuseet.

Figur 10. Samtliga ben som grävdes upp togs tillvara och överlämnades till kyrkogårdsförvaltningen för återbegravning på kyrkogården. Foto Anna Ölund, Upplandsmuseet.

B Sten. Vid västgavelns norra del fanns i schaktet en större, kantig, sten. Stenen var ca 0,6x0,4 m stor och fortsatte in i schaktkanten mot både öster och västen. Vad stenen representerar gick inte att avgöra.

Figur 11. I schaktet längs kyrkobyggnadens västgavel påträffades en större, kantig sten (B). Foto mot N. Anna Ölund, Upplandsmuseet.

C Sten. Vid den västra delen av långhusets norra sida fanns i schaktet ett större stenblock. Stenen låg direkt under grästorven och ned till schaktbotten. Stenen var ca 1 m lång och fortsatte ut i den södra schaktkanten. Läget för stenblocket sammanföll med stenarna D och hör sannolikt samman med dessa. Det syntes även en svag förhöjning i gräset intill denna sten, in mot kyrkobyggnaden. Sannolikt finns det under mark rester av en äldre mur.

Figur 12. I schaktet längs långhusets norra sida fanns i schaktet ett större stenblock (C) som fortsatte in mot kyrkobyggnaden. Foto mot Ö.

D Stenar. Vid långhusets norra fasad fanns ett flertal stenar synliga ovan mark, utstickande ur fasad. Stenarna låg ca 0,05-0,3 m ut från nuvarande byggnad och var ca 0,2-1,0 m stora. Schaktningen påverkade inte dessa stenar men det ansågs värdefullt att dokumentera dem. Möjligen kan stenarna utgöra rester av en äldre del av kyrkobyggnaden tillsammans med stenblocket C.

Figur 13. Längs långhusets norra fasad fanns ett flertal stenar synliga ovan mark. Möjligtvis kan de vara rester efter en äldre del av kyrkobyggnaden. Foto mot SÖ.

E Raseringslager. Vid långhusets norra sida påträffades i schaktet en koncentration av kalkbruk och tegelkross, ca 0,3-0,5 m under mark. Koncentrationen tolkas härröra från förstoringen av långhusets fönster som genomfördes på 1700-talet. Förekomsten av raseringsmaterial fortsatte sedan sporadiskt längs den norra långsidan.

Figur 14. Schaktsträckan längs långhusets norra del. Här fanns i schaktet ett raseringslager (E). Foto mot V.

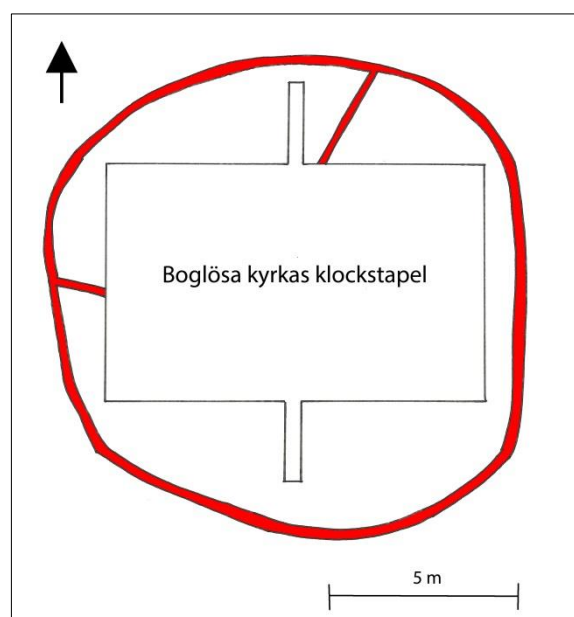
Klockstapeln

Schaktet runt klockstapeln grävdes ca 0,3-0,4 m brett och 0,3-0,5 m djupt. Lagerföljden var den samma runt hela klockstapeln. Överst fanns grästorv och matjord, ca 0,2 m tjockt. Därunder fanns ett hummöst, brunt, sandlager med inslag av småsten som fortsatte ned till schaktets botten.

Inget av arkeologiskt intresse påträffades.

Figur 15. Schaktet vid Boglösa klockstapel. Foto mot S.

Figur 16. Plan över Boglösa kyrkas klockstapel med schaktet markerat i rött. Inget av arkeologiskt intresse påträffades i schaktet. Skala 1:200.

Figur 17. Klockstapeln vid Boglösa kyrka står strax söder om kyrkobyggnaden. Foto mot SV.

Administrativa uppgifter

Plats: Boglösa kyrka, Boglösa socken, Enköpings kommun, Uppsala län.

Fornlämningstyp: Kyrkotomt.

Undersökningstyp: Arkeologisk schaktningsövervakning.

Orsak till undersökning: Markarbeten i samband med komplettering av åskskydd.

Uppdragsgivare: Enköpings pastorat.

Fältarbetsperiod: 2-4/5 samt 12/10 2016.

Upplandsmuseets projektledare: Emelie Sunding.

Upplandsmuseets diarienummer: Ar-101-2015.

Upplandsmuseets projektnummer: 8539.

Länsstyrelsens diarienummer och beslutsdatum: 431-6552-14, 2015-01-26.

Dokumentationsmaterial: Förvaras i Upplandsmuseets arkiv.

Fynd: Inga fynd påträffades.

Referenser

Blent, K (red). 1997. *Vägvisare till kyrkorna i Uppsala län*. Länsstyrelsen i Uppsala län, Upplandsmuseet och Uppsala stift

Vennberg, E. 1917. *Johan Hadorphs resor: Afritning af kyrkor och kyrkovapen i Uppland*. Stockholm

Åmark, M. 1963. *Boglösa kyrka*. Kyrkobeskrivning. Upplands kyrkor. LVI. Uppsala.

